LAPS/143/2026, 13.10.2026

Lapsiasiavaltuutetun lausunto eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle hallituksen esityksestä laiksi yleistukilain, työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain sekä yleisistä kielitutkinnoista annetun lain muuttamisesta

Viite: Sosiaali- ja terveysvaliokunta perjantai 16.10.2026 klo 11.30 / HE 109/2026 vp / Lausuntopyyntö

Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on arvioida ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista. Työn perustana on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59 ja 60/1991, LOS), joka on lailla voimaan saatettu ihmisoikeussopimus. Sopimus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita. Lapsiasiavaltuutettu arvioi hallituksen esityksen sisältöä yleissopimuksen näkökulmasta.

Yhteenveto lapsiasiavaltuutetun kannanotoista

- Lapsiasiavaltuutettu pitää tärkeänä, että Suomeen tulevat maahanmuuttajat kotoutuvat suomalaiseen yhteiskuntaan, työllistyvät ja saavuttavat riittävän kielitaidon. Kotoutumisella on suuri merkitys lapsiperheissä sekä vanhemmille että perheen lapsille.

- Lapsiasiavaltuutettu ei kiistä hallituksen esityksen tavoitteiden tärkeyttä, mutta arvioi, että ehdotetuilla muutoksilla ei saavuteta tavoitteita kovin tehokkaasti.

- Sosiaaliturvan leikkausten vaikutuksiin maahanmuuttajien kielitaitoon ja työllistymiseen liittyy paljon epävarmuuksia, eikä tutkimusnäyttöä toimien tehokkuudesta juurikaan ole.

- Kotoutumistukena maksettavaan yleistukeen (tai yleistukeen) oikeutettujen huoltajien perheiden elintaso on jo lähtökohtaisesti alhainen. Ns. tavallisen palkansaajan näkökulmasta ehdotettu kotoutumistuen ja yleistuen ero päiväkohtaisessa tuen määrässä voi vaikuttaa vähäiseltä, mutta kuukausitasolla ero on perheelle jo merkittävä.

- Lapsiasiavaltuutetun näkemyksen mukaan lakimuutoksilla liikutaan hyvin lähellä rajaa, jossa lapsen oikeus riittävään elintasoon vaarantuu, tai tuo raja jopa ylitetään. Jälleen uusi joukko lapsia on entistä suuremmassa köyhyyden ja syrjäytymisen vaarassa.

- Lapsilla itsellään ei ole mahdollisuutta vaikuttaa esityksen sinänsä myönteisten tavoitteiden saavuttamiseen millään tavoin.

- Lapsiasiavaltuutettu ei pidä ehdotettuja muutoksia lapsen oikeuksien näkökulmasta riittävästi perusteltuina ja katsoo, että hallituksen esityksessä olisi tullut esittää nimenomainen ja tutkimustietoon nojautuva punninta lapsen edun ja muiden asiayhteydessä relevanttien etujen välillä.

Lapsiasiavaltuutetun kannanotot

Hallituksen esityksen mukaan työttömyyden perusteella maksettava yleistuki maksettaisiin kotoutumistukena sellaiselle työttömälle työnhakijalle, joka ei täytä työttömyysturvalain mukaista työssäoloehtoa, joka on asunut Suomessa alle kolme vuotta edeltäneen kymmenen vuoden aikana ja joka on taloudellisen tuen tarpeessa. Vaatimusta ei sovellettaisi, jos henkilön äidinkieli on suomi, ruotsi tai saame, tai henkilö on osoittanut ehdotetussa laissa (laki kotoutumisen edistämisestä 681/2023) säädetyllä tavalla riittävän kielitaidon. Vaatimusta ei myöskään sovellettaisi henkilöön, joka ei voi osoittaa kielitaitoaan vammaisuuden tai muun vastaavan syyn takia.

Esityksen tavoitteena (HE, kohta 3, s. 35) on vahvistaa työn merkitystä Suomeen kotoutumisen avaintekijänä ja luoda etuusjärjestelmään kannustin kotimaisen kielen oppimiseen. Esityksellä pyritään vahvistamaan hiljattain Suomeen muuttaneen omaa vastuuta tuloksellisesta kielen oppimisesta ja työmarkkinoille pääsystä. Lisäksi pyritään edistämään kohderyhmään kuuluvien henkilöiden pääsyä kotoutumisen alkuvaiheessa heidän tarpeitaan vastaavaan, työllistymistä tukevaan taikka suomen tai ruotsin kielen taitoa edistävään palveluun kohtuullisessa ajassa. Esityksellä ei arvioida oleva suoria vaikutuksia lapsiin, mutta ehdotukset vaikuttavat lapsiin perheen taloudellisen tilanteen kautta.

Lapsiasiavaltuutettu pitää tärkeänä, että Suomeen tulevat maahanmuuttajat kotoutuvat suomalaiseen yhteiskuntaan, työllistyvät ja saavuttavat riittävän kielitaidon. Kotoutumisella on suuri merkitys lapsiperheissä sekä vanhemmille että perheen lapsille. Käsillä olevan hallituksen esityksen kontekstissa lasten kannalta on keskeistä, että heidän huoltajansa pystyvät tarjoamaan lapsille heidän kehityksensä kannalta riittävän elintason, ja että lapset saavuttavat sellaisen suomen tai ruotsin kielen kielitaidon, joka varmistaa oppimisen läpi koko koulupolun ja myöhemmin työllistymisen. Lasten vanhempien kielitaidolla ja työllistymisellä on myönteisiä

vaikutuksia lapsiin sekä lyhyellä että pitkällä tähtäimellä, ja toisaalta lapsiperheköyhyydellä on vastaavasti negatiivisia vaikutuksia lapsiin. Tämä myös todetaan esityksen kohdassa 4.2.2.2 Vaikutukset lapsiin.

Lapsiasiavaltuutettu ei siis kiistä hallituksen esityksen tavoitteiden tärkeyttä, mutta arvioi, että ehdotetuilla muutoksilla ei saavuteta tavoitteita kovin tehokkaasti. Lapsiasiavaltuutettu huomauttaa, hallituksen esitykseen viitaten (mm. s. 38 ja 49–52), että sosiaaliturvan leikkausten vaikutuksiin maahanmuuttajien kielitaitoon ja työllistymiseen liittyy paljon epävarmuuksia, eikä tutkimusnäyttöä toimien tehokkuudesta juurikaan ole. Ottaen huomioon myös tämänhetkinen työllisyystilanne, maahanmuuttajataustaisten työllistymismahdollisuudet ovat ylipäätään varsin heikot. Kielitaito voi kielikoulutuksessa kehittyä tiettyyn tasoon asti, mutta työelämässä tarvittavan kielitaidon oppii yleensä vasta työelämässä. Näin ollen syntyykin helposti negatiivinen kehävaikutus, kun puutteellisen kielitaidon omaava ei työllisty, eikä pääse siten vahvistamaan kielitaitoaan vaadittavalle tasolle.

Käsillä olevat ehdotukset kytkeytyvät tavoitteeseen edistää maahanmuuttajalasten varhaiskasvatukseen osallistumista ja kielitaidon vahvistumista, johon sisältyy myös tavoite edistää vanhempien, erityisesti äitien ohjautumista kotoutumispalvelujen piiriin ja työmarkkinoille. Tähän pyritään muun muassa juuri eduskunnassa hyväksytyllä hallituksen esityksellä (HE 69/2026 vp), jonka mukaan kotihoidon tuen saaminen edellyttää jatkossa, että lasta pääasiallisesti hoitava tuen saaja on asunut Suomessa vähintään kolme vuotta sen jälkeen, kun hän on täyttänyt 16 vuotta. Kyseisessä hallituksen esityksessä arvioitiin, että ehdotettujen muutosten myötä kuitenkin yli puolen kohderyhmästä arvioidaan jäävän hoitamaan lapsia kotiin ilman taloudellista tukea. Monissa maahanmuuttajataustaisissa perheissä pienten lasten kotona hoitaminen on vahva kulttuurinen perinne, johon taloudellisilla kannustimilla tai suomen tai ruotsin kielen oppimiseen kannustamisella on vain vähän vaikutusta. Tätä käsitystä tukee myös esimerkiksi se, että kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun loppuraportin mukaan kokeilu ei lisännyt maahanmuuttajataustaisten lasten osallistumisastetta, vaikka osallistuminen oli maksutonta.[1] Tässä kohdin toteamme lisäksi, että esimerkiksi Tanskassa pyrittiin lisäämään työnteon kannustimia leikkaamalla rajusti maahanmuuttajataustaisten perheiden sosiaaliturvaa vuonna 2002. Arvostettujen taloustieteilijöiden tutkimus osoittaa uudistuksen kielteiset vaikutukset erityisesti lapsiin: lasten osallistumisaste niin varhaiskasvatuksessa kuin esikoulussa laski, lasten suoriutuminen kielikokeissa heikkeni ja teini-ikäisten rikollisuus lisääntyi.[2]

Lapsiasiavaltuutettu huomauttaa, että kotoutumistukena maksettavaan yleistukeen (tai yleistukeen) oikeutettujen huoltajien perheiden elintaso on jo lähtökohtaisesti alhainen. Hallituksen esityksen kohdassa 12.2. todetaan, että ehdotetulla kotoutumistuen tasoerolla suhteessa yleistukeen (33,64 e/pv -> n. 723 e/kk vs. 37,21 e/pv -> n. 800 e/kk) voi olla merkitystä saajan kykyyn vastata kotoutumistuella perustuslain 19 §:n 3 momentissa tarkoitetusta lapsen huollosta. Koska tasoeron katsotaan kuitenkin olevan melko vähäinen, ja muutos kohdistuisi henkilöihin, jotka eivät ole oikeutettuja toimeentulotukeen esimerkiksi muiden tulojen vuoksi, ehdotetun kotoutumistuen ei arvioida heikentävän olennaisella tavalla yleistuen saajan kykyä vastata lapsen huollosta. Lisäksi todetaan, että lapsen elatusta tuetaan muista järjestelmistä, kuten lapsilisällä, elatustuella ja elatusavulla. Toisaalta muut tulot ja etuudet vaikuttavat kotoutumistuen ja yleistuen määrää alentavasti. Ns. tavallisen palkansaajan näkökulmasta noin kolmen euron ero päiväkohtaisessa tuen määrässä (kun tukea maksetaan täysimääräisesti) voi vaikuttaa vähäiseltä, mutta kuukausitasolla lähes 80 euron ero (bruttona) on perheelle jo merkittävä.

Lapsiasiavaltuutettu kiinnittää huomioita siihen, että, jälleen kerran, sosiaaliturvaa heikennettäessä vedotaan toimeentulotuen kompensoivan ehdotettuja leikkauksia (esim. s 52). Lapsiasiavaltuutettu on toistuvasti muistuttanut lausunnoissaan, että toimeentulotuki on tarkoitettu viimesijaiseksi tukimuodoksi ja myös siihen on tehty heikennyksiä viime vuosina. Vaarana on, että lapsiperheet joutuvat turvautumaan toimeentulotukeen pitkäaikaisesti. Riski tähän on erityisesti haavoittuvassa asemassa olevilla lapsilla, joiden elämässä on köyhyyden lisäksi useita muitakin kuormittavia tekijöitä.

Useat tutkimukset osoittavat, että toimeentulotuen varassa elämisellä on haitallisia vaikutuksia lapsen elämään. Useat hallituksen hyvät tavoitteet, kuten oppimistulosten parantaminen, osaamisen vahvistaminen, nuorten mielenterveyden edistäminen sekä kouluväkivallan, muun lapsiin kohdistuvan väkivallan ja nuorisorikollisuuden vähentäminen vaarantuvat, kun pienituloisten ja toimeentulotuen varassa elävien kotitalouksien määrä kasvaa. Tämän osoittavat mm. 1997 Suomessa syntyneitä lapsia koskevat kohorttitutkimukset [3], koulukiusaamista koskevat tutkimukset [4] ja PISA-tutkimus [5]. Erityisen merkittävä tutkimustulos on, että köyhyys ja sosiaaliturvan varassa eläminen periytyy eli siirtyy herkästi seuraavaan sukupolveen: köyhien perheiden lapsista tulee suurella todennäköisyydellä köyhiä. Tutkimuksissa on voitu osoittaa, että köyhyyden kielteiset vaikutukset lapsiin välittyvät etenkin vanhempien kokeman stressin kautta – eivät sen vuoksi, että lapsi ”oppisi” elämään köyhyydessä ja sosiaaliturvan varassa.[6]

On tärkeää huomata, että viime vuosina myös muut sosiaaliturvaan tehdyt leikkaukset, kuten asumistuen ja työttömyysturvan heikennykset, indeksikorotusten jäädytykset ja kotoutumispalveluja koskevat vähennykset ovat heikentäneet maahanmuuttajaperheiden toimeentuloa ja asemaa. Hallituksen esityksessä on huomioitu sen riippuvuus kotihoidon tukea koskevaan hallituksen esitykseen (HE 69/2026 vp), muuttoliike- ja turvapaikkasopimuksen muodostavien säädösten täytäntöönpanemista koskevaan hallituksen esitykseen (HE 52/2026 vp) ja työkyvyttömyyseläkkeen ja työansioiden yhteensovittamista koskevaan hallituksen esitykseen (HE 64/2026 vp). Vaikka yhteisvaikutuksia muiden muutosten kanssa on jossain määrin hallituksen esityksessä käsitelty, kattavampi yhteisvaikutusten arviointi on jäänyt tekemättä. Arvioimatta jää miten tämä esitys yhdessä muiden lakimuutosten kanssa vaikuttaa esimerkiksi lapsiköyhyyteen tai toimeentuloeroihin eri lapsiryhmien välillä.

Lapsiasiavaltuutettu pitää perusteltuna, että lapsiperheiden toimeentuloon vaikuttavia lakimuutoksia tarkastellaan myös lasten perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta. Hallituksen esityksessä on arvioitu esityksen suhdetta perustuslakiin lasten näkökulmasta kohdassa 12.2. Tuki lapsen huolenpidosta vastaavilla. Perustuslakivaliokunta on antanut hallituksen esityksestä lausuntonsa (PeVL 58/2026 vp). Valitettavasti tässä lausunnossa, kuten ei myöskään perustuslakivaliokunnalle annetuissa asiantuntijalausunnoissa, ei varsinaisesti ole otettu kantaa ehdotuksiin lasten oikeuksien näkökulmasta. Kyse on erityisesti lapsen edun toteutumisesta (LOS 3.1 artikla), lasten syrjimättömyydestä (LOS 2 artikla), lapsen kehityksen ja huolenpidon turvaamisesta (LOS 6 ja 18 artiklat) ja lasten oikeudesta riittävään elintasoon (LOS 27 artikla). Lapsen huoltajat vastaavat ensisijaisesti lapsen riittävän elintason turvaamisesta, mutta valtio on tuettava huoltajia tässä tehtävässä ja varmistettava, että huoltajilla on tosiasialliset mahdollisuudet turvata lapsen kehityksen kannalta välttämättömät olosuhteet (mm. LOS 27.2 artikla, perustuslaki (731/1999, PL) 19.3 §). Lapsia tulee kohdella yhdenvertaisesti riippumatta esimerkiksi heidän taustastaan tai huoltajien asemasta ja toiminnasta (LOS 2 artikla, PL 6 §).

YK:n lapsen oikeuksien komitea suositteli viimeisimmissä loppupäätelmissään Suomelle, että sopimusvaltio välttää sosiaaliturvaetuuksien leikkauksia, jotka vaikuttavat köyhyyden ja syrjäytymisen vaarassa oleviin lapsiin ja tehostaa edelleen politiikkaansa, jolla pyritään varmistamaan riittävä elintaso kaikille lapsille, muun muassa parantamalla turvapaikanhakijalasten taloudellista tilannetta ja lisäämällä heille maksettavia sosiaaliturvaetuuksia.[7] Lapsiasiavaltuutetun näkemyksen mukaan nyt ehdotettavilla

lakimuutoksilla liikutaan jo hyvin lähellä rajaa, jossa lapsen oikeus riittävään elintasoon vaarantuu, tai tuo raja jopa ylitetään. On mahdollista, että jälleen uusi joukko lapsia on entistä suuremmassa köyhyyden ja syrjäytymisen vaarassa. Vaikka kyse ei ole kovin suuresta joukosta lapsia, lapsilla itsellään ei mahdollisuutta vaikuttaa esityksen sinänsä myönteisten tavoitteiden saavuttamiseen millään tavoin.

Edellä esitettyihin huomioihin perustuen, lapsiasiavaltuutettu ei pidä ehdotettuja muutoksia lapsen oikeuksien näkökulmasta riittävästi perusteltuina ja katsoo, että hallituksen esityksessä olisi tullut esittää nimenomainen ja tutkimustietoon nojautuva punninta lapsen edun ja muiden asiayhteydessä relevanttien etujen välillä. Muutosehdotuksissa olisi tullut ottaa huomioon lapsen oikeuksien sopimuksen artikla 3.1 säädetty lapsen oikeus saada etunsa otetuksi ensisijaisesti huomioon. Tämä tarkoittaa, että lapsen edulla on korkeampi prioriteetti, eikä se ole pelkästään yksi monista huomioon otettavista seikoista. Tästä syystä lasta parhaiten palvelevalle näkökulmalle on päätöksenteossa annettava muita näkökulmia enemmän painoarvoa.[8]

Jyväskylässä 13.10.2026

Elina Pekkarinen
lapsiasiavaltuutettu

Merike Helander
juristi

---

[1] Sarvimäki, M., ym. (2026). Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu: Loppuraportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2026:2, s. 127–128 ja 164–165.

[2] Højsgaard Andersen, L. ym. (2019). Lowering welfare benefits: Intended and unintended consequences for migrants and their families, CReAM.

[3] Antti Kääriälä, Markus Keski-Säntti, Mikko Aaltonen, Lotta Haikkola, Tiina Huotari, Ilari Ilmakunnas, Aapo Juutinen, Tomi Kiilakoski, Marko Merikukka, Elina Pekkarinen, Shadia Rask, Tiina Ristikari, Jarmo Salo, Mika Gissler. Suomi seuraavan sukupolven kasvuympäristönä. Seuranta Suomessa vuonna 1997 syntyneistä lapsista, joilla on ulkomailla syntynyt vanhempi. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 15/2020. 108 sivua. Helsinki 2020. https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-582-7

Ristikari, Tiina; Keski-Säntti, Markus; Sutela, Elina; Haapakorva, Pasi; Kiilakoski, Tomi; Pekkarinen, Elina; Kääriälä, Antti; Aaltonen, Mikko; Huotari, Tiina; Merikukka, Marko; Salo, Jarmo; Juutinen, Aapo; Pesonen-Smith, Anna; Gissler, Mika (2018) Suomi lasten kasvuympäristönä : Kahdeksantoista vuoden seuranta vuonna 1997 syntyneistä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-152-2

[44] Sarvimäki, Matti & Silliman, Mikko & Sahlström, Ellen & Nurkka, Niina (2024) Pienituloisten perheiden lapset joutuvat kiusatuksi muita useammin. Karvi. https://www.karvi.fi/fi/julkaisut/pienituloisten-perheiden-lapset-joutuvat-kiusatuksi-muita-useammin

[5] Ahonen ym. (2026) PISA ensituloksia 2025. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja. https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-415-015-6

[6] Bucelli, I. & McKnight, A. (2024) Review of the mechanisms underlying the intergenerational transmission of poverty. Itla Reports 2024:3. https://itla.fi/wp-content/uploads/2024/10/Review-of-the-mechanisms-final.pdf

[7] YK:n lapsen oikeuksien komitean loppupäätelmät Suomen yhdistetyistä viidennestä ja kuudennesta raportista. CRC/C/FIN/CO/5–6, 2. kesäkuuta 2023, kohta 35.

[8] YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 14 (2013) lapsen oikeudesta saada etunsa otetuksi ensisijaisesti huomioon (3 artikla, 1 kohta). CRC/C/GC/14, kohta 39. Epävirallinen suomennos saatavilla www.lapsiasia.fi/yleiskommentit